

Lóránt Károly

A geopolitikai elméletektől az ukrajnai háborúig

E rövid tanulmány célja, hogy az interneten mindenki számára hozzáférhető dokumentumok alapján bemutassa, hogyan jutott el Európa és Amerika a hidegháborút lezáró máltai találkozótól az ukrajnai háborúig.

Az események jobb megértése céljából azonban a vizsgálódást célszerű a geopolitikai elméletek rövid bemutatásával kezdeni, mert a sokszor száz évvel ezelőtt kidolgozott elméleteket a valóság elég jól igazolta. Igen leegyszerűsítve a geopolitikai elméleteket három fő csoportba lehet sorolni, ezek: az angolszász, a német és az orosz geopolitikusoktól származó elgondolások. Ezek közül röviden bemutatjuk a 20. század első felét jellemző koncepciókat, tulajdonképpen a geopolitika, mint tudomány születését, majd részletesebben két geopolitikai elmélettel foglalkozunk Zbigniew Brzezinski Nagy sakktábla című könyvével és Alekszandr Dugin a Geopolitika alapjai című munkájával.

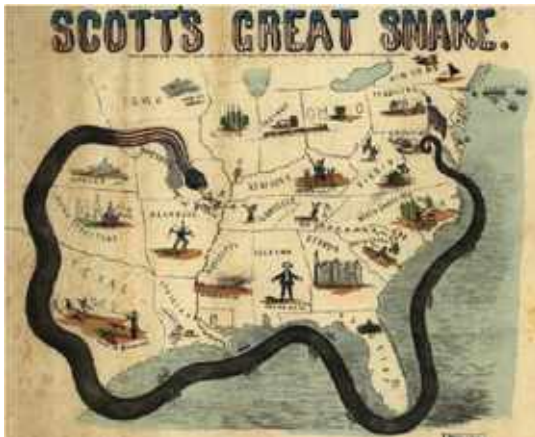
Angolszász geopolitikusok

Időbeli sorrendben haladva az angolszász geopolitikusok közül az első Alfred Mahan (1840-1914), aki az amerikai haditengerészet tisztje volt. Machan úgy gondolta, hogy a politika fő eszköze a kereskedelem, a kereskedelmi utak biztosításának legfőbb módja pedig a tengeri hatalom kiépítése. Ebből kiindulva szorgalmazta Amerika haditengerészetének fejlesztését, amit az Egyesült Államok azután az ő elvei alapján a 20. században meg is valósított. Mahan globális mértékben kiterjesztette az amerikai polgárháborúban alkalmazott anakonda elvet,¹ (1. ábra) vagyis azt, hogy a szárazföldi hatalmakat, mint Németország, Oroszország vagy Kína a tengerek felől kell körbefogni, és lehetőleg elzárni a part menti területekhez való hozzáféréstől. Ha ma ránézünk az amerikai katonai támaszpontok térképére (2. ábra), láthatjuk, hogy ez az elv tökéletesen megvalósult.

¹ <https://blogs.loc.gov/maps/2018/02/places-in-civil-war-history-the-anaconda-plan-and-union-victories-in-tennessee/>

A 19-20. század fordulóján fellépő angolszász geopolitikusok közül azonban a későbbiekre a legnagyobb hatást **Halford Mackinder (1861-1947)** skót származású egyetemi tanár és politikus gyakorolta. Mackinder szerint egy nemzet számára a legelőnyösebb, ha egy földrajzi terület közepén fekszik. E gondolat mentén a földgolyót koncentrikus körök hierarchikus rendszerére bontotta. A középen van a „történelem földrajzi tengelye”, a Világsziget, amely Európa, Ázsia és Afrika összekapcsolt kontinenseit foglalja magában.² A Világsziget közepén fekszik a Szívföld (Heartland) amely, a Volgától a Jangcéig és a Himalájától az Északi-sarkvidékig húzódik. Ez a terület gyakorlatilag megfelel az akkori Oroszországnak, illetve a későbbi Szovjetunióknak.

A legkülső öv, a „szigetek félholdja” (külső félhold) ide Amerika, Anglia és Ausztrália tartozik, ezek a „szigetlakók” gyarmati expedíciókkal nyomást gyakorolnak a központi területekre, hogy ellensúlyozzák az onnan kiinduló hódításokat. A két terület között helyezkedik el a „belső vagy marginális félhold” (Rimland). Ez az öv az eurázsiai kontinens part menti területeivel és az azokhoz közel eső szigetekkel (Anglia, Japán) esik egybe.

1. ábra

Winfield Scott „Anakonda-terve”, az amerikai polgárháború idején, amelynek célja a déli államok megfojtása az importált szállítmányok elvágásával és a gyapotexport leállításával.

² H. J. Mackinder: The geographical pivot of history (1904)

https://ndisc.nd.edu/assets/422105/mackinder_1904_heartland_article_17_pages.pdf

2. ábra

Az Egyesült Államok és a NATO katonai támaszpontjai

Forrás: <https://www.thehistoryreader.com/military-history/u-s-military-bases-worldwide/>

Mackinder a „történelem földrajzi tengelyének” stratégiai prioritást tulajdonított, elhíresült, sokszor idézett megfogalmazásában: „Aki Kelet-Európát uralja, az uralja a Szívföldet, aki uralja a Szívföldet, az uralja a Világszigetet, aki uralja a Világszigetet, az uralja a világot.”. Úgy vélte, hogy az angolszász geopolitika fő feladata, hogy megakadályozza egy stratégiai kontinentális szövetség kialakulását a „történelem földrajzi tengelye” (Oroszország) körül. Ezért a „külső félhold” erőinek stratégiája az, hogy minél több part menti területet szakítsanak el a Szívföldtől, és azokat a „szigeti civilizáció” befolyása alá helyezik. E megfontolásból származik az is, hogy Mackinder később a Szívföldből kivette a Jenyiszej folyótól keletre eső területeket és ezt a hatalmas, természeti erőforrásokban gazdag, de feltáratlan és gyéren lakott területet „belső félholdnak”, azaz olyan tengerparti területnek minősítette át, amelyet a „szigetország” hatalmai a „történelem földrajzi tengelye” elleni harcra használhatnak.

3. ábra

H J Mackinder: The geographical pivot of history (1904) The Geographical Journal April, 1904

Nicholas Spykman (1893-1943), aki Mahan admirális követője és a Yale Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Intézetének igazgatója volt, megfordította Mackinder híres tételét és azt mondta, hogy „aki a peremvidéket uralja, az uralja Euráziát, aki Euráziát uralja, az tartja kezében a világ sorsát”. Spykman tíz kritériumot emelt ki egy nemzet geopolitikai erejének meghatározására, ezek a hagyományos geográfiai, népességi és erőforrási jellemzők mellett a gazdasági és technológiai fejlődést, a pénzügyi hatalmat, az etnikai homogenitást és a nemzeti szellemet foglalják magukban. Brzezinski a Nagy Sakktábla című munkájában sokat merített Spykman gondoltaiból.

A német geopolitikusok közül kiemelhető **Friedrich Ratzel** (1844-1904) német geográfus, akit a geopolitika atyjának is neveznek, mert ő az, aki először kapcsolja össze a népek sorsát vagy rendeltetését azzal a földel, környezettel ahol élnek. „Az állam a földfelszín egy bizonyos részéhez kötődő organizmusként alakul ki” – írja Ratzel, és ő az, aki megfogalmazza a náci által később felhasznált élettér (lebensraum) gondolatát és a „tágulás törvényét”, amely szerint az állam születik, növekszik és meghal, következésképpen térbeli kiterjedése és zsugorodása belső életciklusához kapcsolható természetes folyamat.

A Föld felszíne azonban véges, ezért ez a tágulás szükségképpen mások rovására történhet, a nemzeti határok tehát nincsenek kőbe vésve. Ratzel volt az első, aki használta a világhatalom fogalmát, és rámutatott, hogy minden nagyhatalmú nemzetnek fejlesztenie kell a tengeri erejét, mert az a nemzetek nagyságának egyik forrása.

A német nagyhatalmi, geopolitikai érdekek megfogalmazása azonban **Karl Haushofer** (1869-1946) nevéhez fűződik, aki a német nemzeti eszme hívei közé tartozott és tanítványa, Rudolf Hess révén Hitlerrel is kapcsolatba került. A német nemzeti eszme hívei a német állam politikai hatalmának megerősítésére törekedtek, ami az ipar fejlesztését, kulturális és geopolitikai terjeszkedést jelentett. De Németország európai térbeli és kulturális középhelyzete (Mittellage) az országot a nyugati tengeri hatalmak – Anglia, Franciaország és így, perspektivikusan az Egyesült Államok – természetes ellenfelévé tette. Egy ilyen helyzetben Németország nem számíthatott a „külső félhold” hatalmaival való erős szövetségre, amiből Haushofer és követői azt a következtetést vonták le, hogy Németországnak a kontinentális hatalmakkal, Oroszországgal és Japánnal kell összefogni, és egy kontinentális blokk létrehozásával úgy kell átalakítaniuk a Mackinder koncepciójában szereplő világsgömböt, hogy azt teljes egészében ki tudják vonni a tengeri hatalmak befolyása alól. Haushofer a német életteret nem az orosz területek gyarmatosításával, hanem a hatalmas lakatlan ázsiai területek fejlesztésével és a kelet-európai területek újjászervezésével kívánta bővíteni. E nézetei azonban nem illettek bele Hitler fajelméletébe, fiát a Hitler ellenes merényletben való részvétel vádjával 1944-ben kivégezték, ő maga 1946-ban öngyilkos lett.

A geopolitikai alapok mellett azonban a jelenlegi orosz ukrán háború szempontjából a legrelevánsabbak Zbigniew Brzezinski és Alekszandr Dugin munkái.

Zbigniew Brzezinski (1928-2017) 1997-ben megjelent A nagy sakktábla címet viselő könyvét mérföldkőként tartják számon a politikatudományban és a nemzetközi kapcsolatok elemzése terén. Brzezinski elemzéseiben helyet kapnak az egyes geopolitikai szereplők természeti erőforrásai, gazdasági erői, etnikai összetétele, vallási megosztottsága, nemzetközi kapcsolatai, vezető eliteinek ambíciói, hogy csak a legfontosabbakat említsük. Könyvét az amerikai hegemonia kialakulásának bemutatásával kezdi és végül azt a következtetést vonja le, hogy hegemon az lehet, aki megfelelő gazdasági, katonai technológiai

és kulturális fölényrel rendelkezik, de ehhez még kell a vezető elitek magabiztossága és e magabiztosság alátámasztását szolgáló ideológia, amely pozitív jövőt, boldogulást ígér mindenki számára, aki aláveti magát a hegemon uralmának. Jelenleg – mondja Brezinski 1997-ben – az amerikai globális hegemoniának nincs vetélytársa, de vajon, teszi fel a kérdést, ez a hegemonia az elkövetkező években is megmarad? Könyv e kérdés megválaszolásáról szól, arról, hogy Amerikának mit kell tennie ahhoz, hogy egy multipoláris világban is vezető szerepe legyen.

A Szovjetunió összeomlásával – mondja Brezinski – Oroszország határai visszatolódtak oda, ahol a 17-18. században voltak és ezzel a térségben egy geopolitikai vákuum alakult ki. Az újonnan függetlenné vált kaukázusi államok - Grúzia, Örményország és Azerbajdzsán - megnövelték Törökország lehetőségeit arra, hogy visszaszerezze a térségben egyszer már elveszített befolyását. A balti államok az 1700-as évek óta orosz ellenőrzés alatt álltak, és a rigai és tallinni kikötők elvesztésével Oroszország hozzáférése a Balti-tengerhez korlátozottabbá vált, sokkal inkább kitéve a téli fagyoknak. De a legaggasztóbb mind közül Ukrajna elvesztése volt. Ukrajna függetlenné válása megfosztotta Oroszországot a Fekete-tengeren elfoglalt domináns pozíciójától is, ahol Oroszország létfontosságú kapuja a Földközi-tengeren és a világgal folytatott kereskedelmében Odessza volt. Mindezek hatására Oroszország nemzetközi státusza jelentősen romlott, mivel sokan ma már nem tekintik többnek, mint egy harmadik világbeli regionális hatalomnak, bár még mindig jelentős nukleáris arzenállal rendelkezik. Az oroszok által elszenvedett történelmi sokkot felnagyította az a tény, hogy mintegy 20 millió oroszul beszélő ember most olyan idegen államok lakosa, amelyeket egyre nacionalistább elitek urálnak, akik a többé-kevésbé kényszeres ruszifikáció évtizedei után eltökéltek saját identitásuk érvényesítésére.

Brzezinski szerint ebben a helyzetben a Szovjetunió összeomlására reagálva az orosz közgondolkodásban három geostratégiai opció alakult ki, amelyek mindegyike végső soron Oroszországnak Amerikával szembeni helyzetével függ össze. Ezek a következők: (1) az Amerikával való „érett stratégiai partnerség” egyfajta globális kondomínium, vagyis közös, egyenrangú uralkodás; (2) a „közel külfölddel” való együttműködés megerősítése, vagyis a Független Államok Közösségének megerősítése; (3) egy USA ellenes eurázsiai szövetség létrehozása.

Brzezinski mindegyik változatra azt mondja, hogy nem lehetséges. Az első alternatíva azért nem, mert Oroszország túlságosan gyenge ahhoz, hogy Amerika egyenrangú partnere legyen. Amerika sohasem akarta megosztani globális hatalmát Oroszországgal, de ha akarná is, akkor sem tudja, hiszen a világ szemében Oroszország már nem azonos a hatalma teljében lévő Szovjetunióval.

A második variáns azért nem lehetséges, mert a függetlenné vált országokban, de különösen Ukrajnában, elég erős és növekvő a nacionalizmus ahhoz, hogy ne akarjanak egyfajta orosz befolyást újból a nyakukba venni.

A harmadik variáns egy Oroszország - Kína - Irán szövetség lehetne az amerikai dominancia megfékezésének szándékával. Egy ilyen szövetség összehozhatná a világ vezető szláv hatalmát, a világ legharcosabb iszlám hatalmát és a világ legnépesebb és legerősebb ázsiai hatalmát és ezáltal egy erős koalíciót hozhatna létre. Egy orosz - kínai - iráni szövetség azonban csak akkor alakulhat ki, ha az Egyesült Államok elég rövidlátó ahhoz, hogy egyszerre támadja Kínát és Iránt.

Végül Brzezinski megállapítja, hogy Oroszországnak, ha el akarja kerülni a veszélyes geopolitikai elszigetelődést az egyetlen valódi geostratégiai lehetősége marad, az egyre növekvő Európai Unió és a NATO tömbjéhez való kapcsolódás. Egyetlen más lehetőség sem kínálja Oroszországnak azokat az előnyöket, amelyeket egy modern, gazdag és demokratikus, Amerikához kapcsolódó Európa kínálhat. Ebben a tekintetben a legfontosabb, hogy Oroszországnak világosan és egyértelműen el kell fogadnia Ukrajna önálló létét, határait és sajátos nemzeti identitását. Ezt annál is inkább megteheti, mert egy nem expanzív, demokratikus orosz állam számára Európa és Amerika nem jelent fenyegetést. A Nyugatnak például nincsenek területi követelései Oroszországgal szemben, míg Kínának egy napon lehetnek.

Brzezinski megemlíti, hogy Ukrajna Oroszországtól való függetlenedési törekvéseit külső támogatás is ösztönözte és hozzáteszi, hogy Ukrajnának, ha független állam akar maradni, akkor nem Eurázsia, hanem Közép-Európa részévé kell válnia, és ha Közép-Európa része akar lenni, akkor teljes mértékben részt kell vennie Közép-Európa NATO-hoz és az Európai Unióhoz fűződő kapcsolataiban. Az orosz politikai elit számára pedig nyilvánvalóvá kell tenni, hogy Oroszország elsődleges prioritása saját modernizációja, nem pedig az, hogy hiábavaló erőfeszítéseket tegyen korábbi világhatalmi státuszának

visszaszerzésére. Tekintettel az ország óriási méretére és sokszínűségére, egy decentralizált és szabad piaci elvekre épülő rendszer nagyobb valószínűséggel tenné lehetővé az orosz nép kreativitásának és az ország hatalmas természeti erőforrásainak kihasználását. Egy ilyen decentralizáltabb Oroszország viszont kevésbé lenne érzékeny a birodalmi mozgósításra. Egy lazán konföderált Oroszország - amely egy európai Oroszországból, egy szibériai köztársaságból és egy távol-keleti köztársaságból állna - könnyebben ápolhatja szorosabb gazdasági kapcsolatokat Európával, Közép-Ázsia új államaival és a Kelettel, ami felgyorsítaná Oroszország saját fejlődését.

Alekszandr Dugin (1962-) könyvében, a Geopolitika alapjaiban, a Nyugatot ma vezérlő ideológiákat két részre bontja. Az egyik a neoatlantizmus, amely Samuel Huntington gondolatai alapján új, civilizációs hagyományokon alapuló blokkok kialakulását vizionálja, amelyek a Nyugattal való konfrontáció központjaivá válhatnak. A másik a mondializmus, amelyben egyetlen, a liberális demokrácia elvein alapuló egyetemes civilizáció alakul ki, ahogy azt Francis Fukuyama elképzelte. Mindkettő azonban alapvetően atlantizmus, vagyis az Atlanti-óceán két partján lévő angolszász uralom alatt álló tömb érdekeit kifejező ideológia.

Dugin az alapvető, az antagonisztikus ellentétet az általa mondialistáknak nevezett globalista erők és a nemzeti szuverenitáshoz ragaszkodó erők között látja. E két erő közötti küzdelem befolyásolja Oroszország geopolitikai jövőjét, mind az országon belül, mind a közeli és távoli külfölddel kapcsolatban. A mondialisták világközösségének élén a kozmopolita elit áll, amely nem társadalmak, hanem egyének tömege felett kíván uralkodni. Ezért a mondializmus minden nemzeti és állami formáció ellen irányul, és fő feladata a régi, nemzetekre és országokra osztott hagyományos világ eltörlése, „egy új világrend” létrehozása, amely tagadja a történelmi múltat és a szerves társadalmi formációk minden formáját.

Dugin szerint a mondialista hatásmechanizmus ismerete rendkívül fontos Oroszország jelenlegi helyzetének megértéséhez. Korábban Oroszország potenciális ellenfelei nemzetállamok és azonosítható geopolitikai erők voltak, amelyek struktúrájukat tekintve Oroszországhoz voltak hasonlóak. Mára azonban a külső nyomásgyakorlásnak egy speciális formája alakult ki, amelynek nincsenek egyértelmű nemzeti, állami vagy geopolitikai körvonalai. Természetesen a hagyományos külpolitikai tényezők továbbra is működnek,

jelentőségük és súlyuk elhalványul a globális nyomás összességéhez képest. Például Oroszország Németországgal, Japánnal vagy Kínával való kapcsolatainak alakulása ma legalább három fél ügye: Oroszország, egy másik állam és a globalista, globális lobb, amely közvetlenül vagy ügynökeink keresztül befolyást gyakorol ezekre a kapcsolatokra. Sőt ez a harmadik erő, a globalizmus gyakran meghatározónak tűnik, mivel befolyásolási eszközei összehasonlíthatatlanul modernebbek és hatékonyabbak, mint az „archaikus” nemzetállami formációk megfelelő mechanizmusai.

Az atlantizmusra adott dugini válasz: az eurázsianizmus ennek alapelveit azonban nem ő, hanem Nyikolaj Trubeckoj orosz nyelvész és történész (1890–1938) dolgozta ki. Eszerint az eurázsianizmus plurális világnézet, mert elismeri a kultúrák sokféleségét, antirasszista és antikolonialista, mert egyik civilizáció felsőbbrendűségi igényét sem ismeri el a másik felett, és konzervatív, mert magáénak vallja a hagyományok (a népi kultúrák, a nyelv, a valamely etnikumhoz tartozás megélése) örök értékeit. Emellett természetesen oroszbarát és nyugatellenes, mert a Nyugat a maga világnézetét egyetemesnek tartja, és mindenkire rá akarja kényszeríteni, ami más kultúrák számára elfogadhatatlan.

Az eurázsianizmus szerint etnikailag a nagyoroszok nem egyszerűen a keleti szlávok egyik ága, hanem török–szláv etnogenezis alapján kifejlődött civilizáció, amely földrajzi alapon az erdő és a sztyeppe történelmi szövetségeként valósult meg, így a déli töröklakta területekkel való kapcsolat organikus jellegű. Az eurázsiai gondolkodás másik sajátossága az iszlám országok (különösen a kontinentális Irán) fontos stratégiai szövetségesekként való meghatározása. A kontinentális orosz–iszlám szövetség gondolata az eurázsiai kontinens délnyugati partvidékén az atlanti-ellenes stratégia alapja.

A Meckinder által felvázolt geopolitikai rendszerben a Brzezinski által megfogalmazott atlantista koncepció egyértelműen ütközik a Dugin által képviselt eurázsiai gondolkodással, e törésvonal mentén fekszik Ukrajna, ahol ez a két érdek és geopolitikai felfogás ütközik egymással.

A hidegháború vége, a Gorbacsovnak tett ígéretek

A nyolcvanas évekre a Szovjetunió hagyományos gazdálkodási formájának, az extenzív növekedésnek tartalékai kimerültek. Az 1985-ben megválasztott, elődeihez képest fiatal, új vezető, Mihail Gorbacsov hitt abban, hogy a Szovjetuniót át lehet alakítani és ennek érdekében 1986 februárjában, az SZKP XXVII. kongresszusán elfogadtatta a glasznoszt (,,nyíltság”), a peresztrojka (,,átalakítás”), és az uszkorenyije (a gazdasági fejlődés „gyorsítása”) intézkedéseit. Gorbacsov az amerikaiakkal folytatott hidegháborúnak is véget akart vetni. Erre amerikai részről is volt fogadókészség. Ronald Reagan, aki 1983-ban még a „Gonosz birodalmának” nevezte a Szovjetuniót, két év múlva, 1985-ben Genfben már találkozott Gorbacsovval, majd a következő évben Reykjavíkban a közepes hatótávolságú nukleáris fegyverek korlátozásáról egyezkedtek. Gorbacsov 1989 decemberében Málta partjainál már az Egyesült Államok új elnökével, George Bushsal találkozott. Megbeszélésükön Európa keleti felének demokratikus átalakulása és a német egység lehetőségének világpolitikai összefüggései voltak terítéken. A világsajtó a hidegháború lezárásaként értékelte tárgyalásukat.

A német újraegyesítésről folyó tárgyalások 1990 októberében és novemberében zajlottak le James Baker amerikai külügyminiszter, Helmut Kohl német kancellár, Mihail Gorbacsov szovjet pártelnök és Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter között. Az amerikai National Security Archive 2017-ben közzétette e tárgyalásokról készült jegyzőkönyveket.³

A közzétett harminc dokumentumból világosan kirajzolódik az az ígéret, hogy ha az újraegyesített Németország a NATO tagja maradhat, akkor a NATO egy centit sem mozdul el kelet felé. Ez az ígéret a harminc dokumentumból háromban (5, 6, 8-as számú) fordul elő. Például a 8. számú dokumentumban James Baker (1930-) amerikai külügyminiszter a következőt írja Helmut Kohlnak:

³ NATO Expansion: What Gorbachev Heard

<https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2017-12-12/nato-expansion-what-gorbachev-heard-western-leaders-early>

„Majd a következő kérdést tettem fel neki (Gorbacsovnak). Jobban örülne-e egy egyesült Németországnak a NATO-n kívül, függetlenül és amerikai erők nélkül, vagy inkább a NATO-hoz kötve, biztosítva, hogy a NATO joghatósága egy centimétert sem mozdul el kelet felé a jelenlegi pozíciójától? Azt válaszolta, hogy a szovjet vezetés minden ilyen lehetőségen komolyan elgondolkodik, és hamarosan »egyfajta szeminárium keretében« megvitatja azokat. Majd hozzátette: »Természetesen a NATO-övezet bármilyen kiterjesztése elfogadhatatlan lenne.« (Ebből következik, hogy a NATO a jelenlegi övezetében elfogadható lenne.)”

A NATO bővítés megkezdődik

A Gorbacsovnak frissen tett ígéreték ellenére amerikai hivatalos körökben a NATO-nak Lengyelországra és más államokra való lehetséges kiterjesztéséről már 1990 őszen beszélni kezdtek. A bővítést hangulatilag előkészítették azok a publicisztikák, amelyek indokolták, hogy a kialakult helyzetben, miért kell az Egyesült Államok befolyási övezetét kiterjeszteni. Az egyik ilyen emlékeztető eszmefuttatás 1990-ben jelent meg Charles Krauthammertől a Foreign Affairsban, az amerikai külpolitika egyik vezető folyóiratában. Krauthammer cikkében kifejtette, hogy most évtizedekig az Egyesült Államok által uralt egypólusú világrend következik, illetve, hogy Washingtonnak mindent meg kell tennie, hogy az ebben a pillanatban kialakult egypólusú világrendet hosszú időn keresztül fenntartsa: **„Abnormális időket élünk. Ilyen időkben a biztonság iránti legjobb reményünk - ahogy a korábbi nehéz időkben is - Amerika ereje és elszántsága, az erő és elszántság, hogy Amerika vezesse az egypólusú világot, szégyenérzet nélkül fektetve le a világrend szabályait és kikényszerítve annak betartását”** 4

A további menetrendet tulajdonképpen Zbigniew Brzezinskinek, a hidegháború egyik legismertebb, lengyel származású képviselőjének a Foreign Affairsban 1995-ben megjelent cikke határozta meg, amely a Terv Európa számára: hogyan bővítsük a NATO- címet viselte. 5

4 Charles Krauthammer: The Unipolar Moment, <https://www.foreignaffairs.com/articles/1990-01-01/unipolar-moment>

5 Zbigniew Brzezinski: A Plan for Europe: How to Expand NATO

Brzezinski írásában úgy vette, hogy a NATO bővítése már egy eldöntött kérdés, és csak Clinton elnök tétovázása az, ami akadályt jelent, holott ez a tétovázás megszilárdíthatja az orosz ellenállást a NATO bármilyen bővítésével szemben. Az oroszok valóban egyre inkább tiltakoztak, ezért Brzezinski azt javasolta, hogy a NATO nyilvánítsa ki, hogy bárki tagja lehet a NATO-nak, aki a szükséges kritériumokat teljesíti, akár Oroszország is. Brzezinski úgy gondolta, hogy ezzel véget lehetne vetni a NATO bővítéséről szóló vitáknak, miközben Oroszországnak nem lenne joga megvétózni a NATO bővítését.

A NATO keleti kiterjesztésére az első gyakorlati lépés az 1994. januári brüsszeli NATO csúcsertekezleten történt a „Partnerség a Békéért Program” formájában, ami lényegében a NATO tagságságra való felkészítés szolgálta. Ebben a programban elvileg Oroszország is részt vehetett volna, ezt azonban senki sem vette komolyan. Az első körben a bővítés Lengyelországra, Csehországra és Magyarországra terjed ki. Az 1997. júliusi madridi NATO-csúcstalálkozón ezeket az országokat hivatalosan meghívták a csatlakozási tárgyalásokra és 1999-ben mindhárom ország, elsőként a volt szocialista országok közül, a NATO tagja lett.

Szenátusi vita a NATO bővítéséről.

Miközben a NATO bővítéséről már döntöttek, utólag az amerikai szenátusban is sorra került a annak megvitatása, ami 1997. október-novemberében zajlott le. A beszédek, az írásos hozzájárulások, továbbá különböző külső szakértők véleményei együtt mintegy 700 oldalas dokumentumot tesznek ki és most, amikor a bővítésből eredő háború folyik, igazán érdekes és izgalmas olvasmányt alkotnak.⁶ A szenátus külügyi bizottságának 18 tagjából, mintegy öt-hat foglalt állást a NATO keleti terjeszkedése ellen a többiek kisebb, vagy nagyobb lelkesedéssel támogatták azt. Külön ki lehet emelni a bizottság alelnökének Joe Bidennek (a jelenlegi amerikai elnöknek) a hozzászólásait. Egyik érve például a következőképpen szól: **„Európa továbbra is létfontosságú érdeke az Egyesült Államoknak. A világ demokráciáinak nagy százaléka Európában található. Bármilyen geopolitikai mércével mérve katasztrófa lenne az amerikai érdekek szempontjából, ha az instabilitás megváltoztatná a jelenlegi európai helyzetet”.**

⁶ NATO Expansion: What Gorbachev Heard

<https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2017-12-12/nato-expansion-what-gorbachev-heard-western-leaders-early>

A meghívottak közül kiemelhető a Clinton-kormány álláspontját képviselő Madeleine Albright külügyminiszter, aki a következőképpen érvelt:

„Gondolnunk kell Európa jövőjének veszélyeire... Nem szabad elvetni annak lehetőségét, hogy Oroszország visszatérhet a múltbeli mintákhoz. Nem tudjuk, milyen más veszélyek merülhetnek fel 10, 20 vagy akár 50 év múlva. Azt viszont tudjuk, hogy bármit is hoz a jövő, érdekünkben áll, hogy erőteljes és nagyobb szövetséget kössünk azokkal az európai demokráciákkal, amelyek osztják értékeinket és az azok megvédésére irányuló elszántságunkat.”

Ehhez még Biden hozzáfűzte, hogy ha nem bővítenék a NATO-t, akkor a Németország és Oroszország közötti országok saját védelmük érdekében elkerülhetetlenül más lehetőségek után néznének, és két- vagy többoldalú szövetségeket hoznának létre, ahogyan az 1930-as években is történt.

A bővítést ellenző szenátorok részben a bővítés költségeire részben Oroszország elszigetelésének veszélyeire figyelmeztettek. John Ashcroft, Missouri szenátora szerint a NATO bővítésével Oroszországot elszigetelik akkor, amikor az Egyesült Államoknak Kína lesz a legfőbb vetélytársa. Dianna Feinstein kaliforniai szenátor azt vetette fel, hogy egy elszigetelt Oroszország Iránnal és Irakkal fog szorosabb szövetséget kialakítani, ami nem érdeke Amerikának.

A szakértőként meghívott Henry Kissinger azzal érvelt a bővítés mellett, hogy: **„Amerika nélkül Európa egy félszigetté válna Eurázsia csúcán, amely képtelen lenne megtalálni az egyensúlyt, még kevésbé az egységet... Európa nélkül Amerika egy szigetté válna Eurázsia partjainál, egyfajta tiszta erőegyensúlyi politikára ítélve, amely nem tükrözi nemzeti géniusát.”**

A szenátusi vitában számtalanszor előjött George F. Kennan neve, aki a második világháború idején Németországban és a Szovjetunióban volt külügyi szolgálatban, és akinek a nevéhez a hidegháború ideológiai megalapozása és a Marshal terv is kapcsolódik. Kennan 1997 februárjában a New York Timesben megjelent cikkében ⁷ a következőket mondja: „a NATO kibővítése az amerikai politika legsúlyosabb hibája lenne az egész hidegháború utáni korszakban”.

⁷ <https://www.nytimes.com/1997/02/05/opinion/a-fateful-error.html>

A Szenátus külügyi bizottságában lefolytatott vita után, a NATO bővítés törvényes jóváhagyására 1998. április utolsó napján került sor. A szavazás aránya 80:19 volt, 45 republikánus és 35 demokrata szenátor szavazott a bővítés mellett, 14-gyel többen, mint a javaslat elfogadásához szükséges, kétharmados többség. De ekkorra már a NATO bővítése régen eldőlt, a szenátus csak utólag adta rá áldását.

Ukrajna sorsa megpecsételődik

A következő döntő lépés a 2008. évi bukaresti NATO csúcsertekezlet volt. A NATO-csúcson George W. Bush amerikai elnök, - de talán célszerűbb úgy fogalmazni, hogy az atlanti blokk országai (tehát az Egyesült Államok és Nagy-Britannia), továbbá Svédország, a balti országok, Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Románia - támogatták Ukrajna leendő NATO- tagságát, ezzel szemben az Európai gazdasági Közösség valamikori alapító országai, Franciaország, Németország, Olaszország és a Benelux államok ellenezték, amely ellenzéshez Görögország, Norvégia és Magyarország is csatlakozott.⁸ Végül egy olyan kompromisszum született, amely nem azonnali tagságot, hanem a tagsághoz vezető út megkezdését, az úgynevezett tagsági akcióttervet kínált Ukrajnának, a kiadott deklaráció szerint:

„A NATO üdvözli Ukrajna és Grúzia NATO-tagságra irányuló euroatlanti törekvéseit. Ma megállapodtunk abban, hogy ezek az országok a NATO tagjai lesznek. A tagsághoz vezető közvetlen úton a tagsági akciótterv a következő lépés Ukrajna és Grúzia számára.”⁹

Ezzel a döntéssel Ukrajna és Európa sorsa is megpecsételődött.

Ugyanebben az évben az oroszok egy olyan európai biztonsági rendszert javasoltak, amely azonos biztonságot nyújtott volna valamennyi résztvevőnek. Ez

⁸ Steven Erlanger and Steven Lee Myers: NATO Allies Oppose Bush on Georgia and Ukraine
<https://www.nytimes.com/2008/04/03/world/europe/03nato.html>

⁹ Bucharest Summit Declaration
https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm

a gyakorlatban azt jelentette, hogy egyik fél sem tehet olyan lépést, amelyet a másik fenyegetésnek vél, e fenyegetés pedig konkrét jelentésében Ukrajna és Grúzia és általában az orosz határok mentén fekvő országok NATO tagsága lett volna. Ezt a javaslatot a nagy európai országok elfogadhatónak tartották volna, Amerika azonban elutasította, és a NATO tovább terjeszkedett kelet felé (Albánia, Horvátország 2009, Montenegró 2017, Észak Macedónia 2020, Svédország, Finnország 2023).

Geopolitikai küzdelmek az új hidegháború kezdete

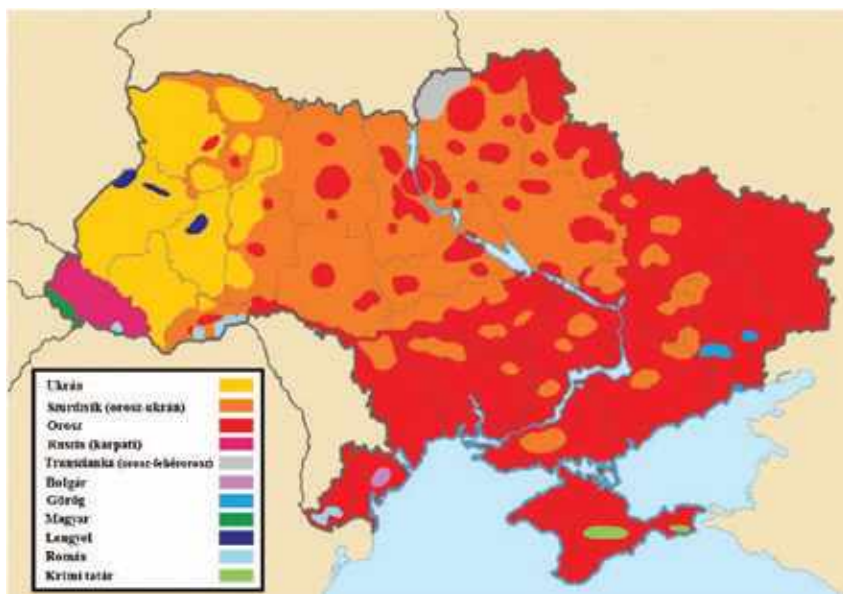
Ukrajna, Bjeloruszia és Oroszország egyaránt a Kijevi Rusz leszármazottai. A mai három népcsoport az ukrán, a fehérorosz és az orosz nyelvi, kulturális és identitásbeli elkülönülése a tatár hódítás következménye. A 14. század közepére a mai ukrán területek három külső hatalom: az Aranyhorda, a Litván Nagyfejedelemség és a Lengyel Királyság uralma alá kerültek. 1653-ban a lakosság nagyobb része fellázadt a túlnyomórészt lengyel katolikus uralom ellen és a lengyelekkel folytatott elkeseredett háború után végül Bohdan Hmelnickij ukrán uralkodó 1654-ben az időközben megerősödött Moszkva védelmét kérte, tulajdonképpen csatlakozott Oroszországhoz, ennek háromszázadik évfordulója alkalmából ajándékozta 1954-ben Nyikita Hruscsov a Krímet Ukrajnának.

Ukrajna történetében a következő nagy fordulat az első világháborúhoz kapcsolódik, amikor is a cárizmus bukása után az Ideiglenes Kormány általánoságban deklarálta a nemzetek önrendelkezési jogát, amit azonban az egységes Oroszországon belül csak belső autonómiaként értelmeztek. Az ukrán Rada azonban már túllépett a pusztán autonómia gondolatán és a teljes önállóság megvalósítását tűzte ki célul. A „vörösök” győzelme azonban hamar véget vetett az ukrán függetlenségének, és az Ukrán Népi Köztársaság a Szovjetunió részévé vált.

A második világháború során az ukrán nacionalisták újból fegyverrel kívánták megteremteni az önálló ukrán államot. 1941. júniusában Lvivben kikiáltották Ukrajna függetlenségét, 1942. októberében pedig létrejött az Ukrán Felkelő Hadsereg, amely azután harcolt szinte mindenki ellen, sőt Sztepan Bandera által vezetett ukrán nacionalisták etnikai tisztogatási céllal igen kegyetlen népiirtást vittek véghez a lengyel (és zsidó) lakosság körében. A Szovjetunió katonai győzelme azonban véget vetett Ukrajna önállósodási törekvésének.

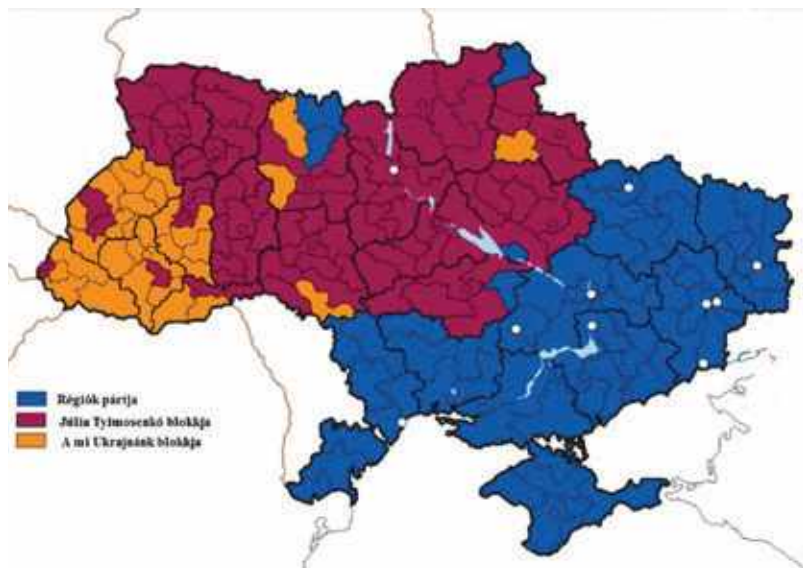
A Szovjetunió felbomlásával 1991-ben függetlenné vált Ukrajna igen heterogén identitású lakosságot örökölt, ami megmutatkozott az egyes pártokra leadott szavazatokban is, amit legjobban az országban beszélt nyelvek és az egyes pártokra leadott szavazatok mutatnak be (4. és 5. ábra). Az ukrán pártok demokratikus hagyományok híján egy-egy oligarchához (Julija Timosenko gázhercegnő, Petro Porosenkó csokikirály) híres emberhez (Vitalij Klicsko, egykori bokszbajnok), vagy a múltból örökölt ismert emberhez (Leonyid Kucsma, Ukrajna Kommunista Pártja) kapcsolódnak. Ideológiájuk, programjuk legfőbb jellemzője a Nyugathoz illetve Oroszországhoz való viszony, mert egyébként a pártharcok sokkal inkább személyek közötti és nem gazdaság- vagy társadalompolitikai ellentéteket fejeznek ki.

Beszélt nyelvek Ukrajnában

4. ábra

Forrás: <https://reconsideringrussia.org/2014/03/02/what-is-ukraine/ukraine-language-map/>

5. ábra

Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Elections_in_Ukraine#/media/File:Wahlkreise_ukraine_2006_eng.png

Az Oroszországgal baráti kapcsolatokat ápolni kívánó Régiók Pártja az ország keleti részén lakó orosz nemzetiségiek között volt népszerű, ennek vezetője (egy adott időben) Viktor Janukovics volt. Az ország középső, vegyes lakosságú részén a Julija Timosenko Blokk támogatottsága volt erős. A Blokk egy nyugati orientációjú politikai pártszövetség, amelynek gerincét a Batyktivcsina (Haza) nevű párt adta. A nyugati részeken népszerű Mi Ukrajnánk tíz párt – köztük a nacionalista Ruh – Jurij Juscsenko köré csoportosuló jobbközép választási tömörülése, amely egyértelműen az ország európai uniós tagságáért szállt síkra.

Ez a megosztottság kezdetektől jellemezte az ukrán politikai életet, noha a lakosság túlnyomó része inkább a keleti és a nyugati orientáció közötti egyensúly híve volt, amit az is jelez, hogy sokáig a népesség kétharmada utasította el a NATO-hoz való csatlakozást (6. ábra).

A mind nyelvileg, mind érzelmileg különálló részekből álló ország egységének

megtartása nem bizonyult könnyű feladatnak. Az teljesen érthető, hogy a Szovjetunióból kiszakadt Ukrajna vezetői az ország 20. századi területi gyarapodásait meg kívánták tartani, a kérdés inkább az volt, hogy ezt miként tehetnék meg.

A kérdés megválaszolásához a legreálisabb, vagyis a valóságban megvalósítható módon talán Leonyid Kucsma, Ukrajna 1994-ben hivatalba lépett második elnöke jutott el, amikor a beiktatási beszédében azt mondta:

„Ukrajna történelmileg az euroázsiai kulturális és gazdasági tér része. Ukrajna létfontosságú nemzeti érdekei most a volt Szovjetunió e területére összpontosulnak. Hagyományos tudományos, kulturális és családi kötelek is összekötnek bennünket a Szovjetunió egykori köztársaságaival. Meggyőződésem, hogy Ukrajna az eurázsiai gazdasági integráció egyik vezető szerepét töltheti be.”¹⁰

Kucsma aláírta a barátsági, együttműködési és partnerségi szerződést Oroszországgal, és támogatta a FÁK-kal való tárgyalási fordulót. Emellett az orosz hivatalos nyelvként ismerte el. Ugyanakkor különleges partnerségi megállapodást írt alá a NATO-val, és felvetette a szövetségi tagság lehetőségét is.

Az ukrán ellenzék azonban ezt meg akarta akadályozni és népszavazást követelt, tudván, hogy a lakosság nagy többsége (mintegy hatvan százaléka) elutasítja a NATO-tagságot. Olyan ukrán politikusok is, mint Jurij Jehanurov, aki 2005-06-ban Ukrajna miniszterelnöke volt és Julija Timosenko (akkor éppen miniszterelnök), kijelentették, hogy Ukrajna nem csatlakozik a NATO-hoz, amíg a lakosság továbbra is ellenzi a tagságot, de még abban az évben az ukrán kormány tájékoztató kampányt indított, amelynek célja a lakosságnak a tagság előnyeiről való meggyőzése volt.¹¹

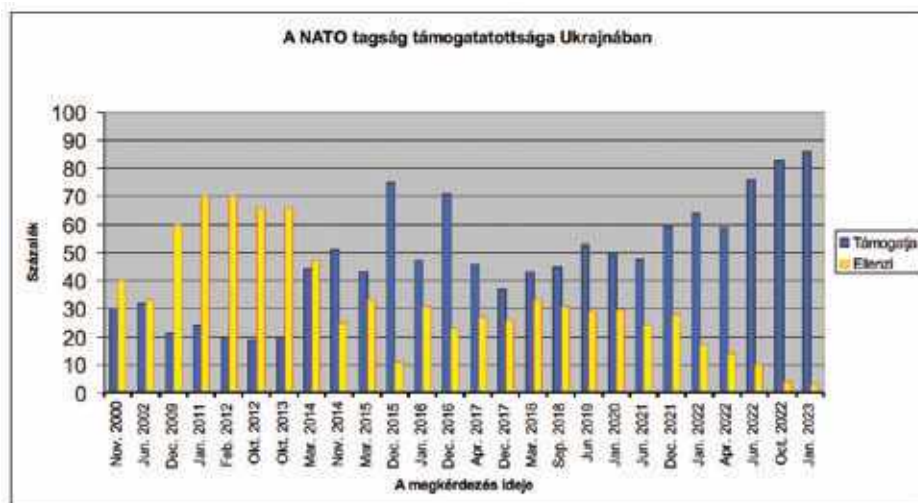
Két év múlva fordulat következett be a politikai vezetésben. Ukrajna rövid függetlensége óta már a sokadik. A 2010-es választásokon a Régiók pártja képviselőjében Viktor Janukovics került vissza az elnöki székbe, és ez változást

¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Leonid_Kuchma

¹¹ Ukraine will not join NATO without referendum - PM Tymoshenko

https://twocircles.net/2008jan19/ukraine_will_not_join_nato_without_referendum_pm_tymoshenko.html

jelentett Ukrajna és a NATO kapcsolataiban, Janukovics ugyanis kijelentette, hogy Ukrajna „európai, el nem kötelezett állam” marad. Ez után, 2010. június 3-án az ukrán parlament megszavazott egy Janukovics által személyesen kidolgozott törvényjavaslatot, amely a NATO-tagság célját kizárja az ország nemzetbiztonsági stratégiájából.¹²

6. ábra

Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Ukraine%E2%80%93NATO_relations

A soknemzetiségű ukrán állam nemzetiségi jogainak elismeréseképpen az ukrán parlament – az egyesült ellenzék tiltakozása mellett – elfogadott egy nyelvtörvényt, amelynek értelmében az ukrán marad az ország hivatalos nyelve, de a kisebbségek hivatalosan is használhatják anyanyelvüket, ha arányuk eléri a 10 százalékot egy közigazgatási egységben belül.

Ez az állapot azonban nem tartott sokáig. Három év múlva, 2013. november 21-én Janukovics felfüggesztette az Európai Unióval kötendő társulási megállapodás aláírásának előkészületeit, mert nem akart Moszkvával szakítani.

¹² Ukraine drops Nato membership pursuit

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/7774665/Ukraine-drops-Nato-membership-pursuit.html>

Ekkor Arszenyij Jacenyuk, az ellenzéki Baty kivicsina párt frakcióvezetője a Twitteren keresztül tüntetésekre szólított fel.

A Majdan „forradalma”

A tüntetők és általában a Nyugat-barát pártok komoly segítséget kaptak az Egyesült Államoktól. Victoria Nuland – az európai és eurázsiai ügyekért felelős amerikai külügyminiszter-helyettes – 2013. december 13-án, a washingtoni nemzetközi üzleti konferencián ezt a segítséget a következőképpen jellemezte:

„Az ukrán függetlenség 1991-es kikiáltása óta az Egyesült Államok támogatta az ukránokat a demokratikus intézmények fejlesztésében, valamint a civil társadalom és a jó államforma előmozdításában – mindabban, ami Ukrajna európai céljainak eléréséhez szükséges. Több mint ötmilliárd dollárt fektettünk be, hogy segítsük Ukrajnát ezen és más célok elérésében.”¹³

Ő maga gyakori vendég volt Kijevben, mint mondta, öt hét alatt háromszor is ellátogatott oda. Első alkalommal december 5-én látogatta meg a Majdan téri tüntetőket és lelkesítette őket, akár csak John McCain arizonai szenátor, aki december 15-én intézett beszédet a tömeghez.¹⁴

A tüntetők és a kormány közötti tárgyalások ismételten zátonyra futottak, ugyanis a tüntetők nem akartak megegyezni a kormánnyal. Végül a sok huza-vona után az vitte dűlőre a dolgot, hogy február 20-án orvlövészekkel a tömegbe lövettek.¹⁵ Az orvlövészek szerepe igazolt, de hogy kinek a felkérésére és kik lőttek, arról máig nincs általánosan elfogadott álláspont.^{16, 17}

13 Remarks at the U.S.-Ukraine Foundation Conference

<https://2009-2017.state.gov/p/eur/fls/rm/2013/dec/218804.htm>

Victoria Nuland's Admits Washington Has Spent \$5 Billion to „Subvert Ukraine”

https://www.youtube.com/watch?v=U2fYcHLouXY&ab_channel=ALLGamingExploits

14 John McCain tells Ukraine protesters: ‚We are here to support your just cause’

<https://www.theguardian.com/world/2013/dec/15/john-mccain-ukraine-protests-support-just-cause>

15 Sniper’ tells the BBC he may have helped provoke a massacre in Ukraine

<https://theworld.org/stories/2015-02-12/sniper-tells-bbc-he-may-have-helped-provoke-massacre-ukraine>

Ukraine: The Untold Story of the Maidan Killings, <https://www.bbc.co.uk/programmes/p02jcrf3>

16 Ukraine crisis: who fired the shots that shook the Maidan?

<http://www.telegraph.co.uk/sponsored/rbth/politics/10857920/ukraine-murder-maidan.html>

17 Ivan Katchanovski: The_Snipers’_Massacre_on_the_Maidan_in_Ukraine

<https://www.researchgate.net/publication/266855828>

A mézárulásért a tüntetők és a nyugati politikusok és a média egyértelműen Janukovicsot tette felelőssé, és ez olyan felháborodást váltott ki, hogy Janukovicsnak nem volt más választása, mint lemondani és eltávozni az országból. A „Méltóság Forradalma” ilyen módon győzött. Az új kormányt egy lehallgatott beszélgetés szerint Viktoria Nuland és az amerikai nagykövet, Geoffrey Pyatt állította össze, Jacenyukot téve meg miniszterelnöknek.¹⁸

A változásokkal egy erősen nacionalista és egyben Nyugat-barát vezetése lett Ukrajnának. Ezt jelzi, hogy az új kormány egyik első intézkedése (február 23.) az volt, hogy a 2012-ben elfogadott, a nyelvi kisebbségeknek kedvező nyelvtörvényt visszavonta. A fordulat egyértelművé tette Ukrajna NATO-elkötelezettségét, a megválasztott új elnök, Petro Porosenko ismét a nyugati integrációt helyezte előtérbe, társulási szerződést írt alá az Európai Unióval, bejelentette a NATO-val való integráció tovább folytatását.

Az amerikai külügyminisztérium által felállított kormánnyal Oroszország számára reális veszéllyé vált, hogy Ukrajna felmondja a Fekete-tengeri Flotta átlomásoztatásáról szóló szerződést, ezért Oroszország a Krím megszállásáról, majd elcsatolásáról döntött, ami február 27.-től kezdve gyors ütemben meg is történt. Ez annál is könnyebben ment, mert a változatos történelmű félsziget lakosságának többsége orosz volt.

A kijevi kormányváltás után nem sokkal Kelet-Ukrajnában, Donyeckben és Luhanszkban is széles körű megmozdulások kezdődtek. A helyi oroszok és oroszbarát ukránok nem ismerték el a kijevi kormányváltást, és a terület Oroszországhoz való csatolását követelve kikiáltották a donyecki (április 7.) majd a luhanszki (április 27.) népköztársaságot. Oroszországnak azonban nem a területszerzés volt a célja, hanem az, hogy az orosz, illetve az Oroszországgal baráti kapcsolatot ápoló lakosság befolyásolja a kijevi politikát, úgy, hogy Ukrajna ne tudjon a NATO-hoz csatlakozni. Hamarosan azonban fegyveres harcok kezdődtek az önállósodni kívánó keleti területek és az ukránok között.

¹⁸ Ukraine crisis: Transcript of leaked Nuland-Pyatt call
<https://www.bbc.com/news/world-europe-26079957>

A Minszki tárgyalások

Franciaország és Németország akkori vezetői elég hamar felismerték, hogy ez a háború nem érdekük, és megpróbálták annak eszkalációját megakadályozni. 2014. június 6-án, a normandiai partraszállásra emlékező D napon találkoztak Franciaország, Németország, Ukrajna és Oroszország képviselői – a normandiai négyek – hogy megbeszéljék, milyen feltételekkel lehetne a kialakult konfliktust megoldani, ami elvezetett a minszki egyezményekhez.¹⁹

Az elfogadott 13. pontos egyezmény lényege a tűzszüneten és a fegyverek visszavonásán túlmenően az volt, hogy Ukrajna visszaállítja ellenőrzését Donyeck és Luhanszk felett, de a két megye autonómiát kap és képviselve lesz az ukrán kormányban. Ezzel Oroszország gyakorlatilag vétőjogot kapott volna az Ukrán külpolitikában, vagyis megakadályozhatta volna Ukrajna NATO csatlakozását.

Az Egyesült Államoknak azonban ez az egyezmény nem felelt meg, és a Nyugat soha nem is tekintette Oroszországot egyenrangú partnernek. Angela Merkel volt német kancellár mentegetve saját Oroszország-politikáját 2022. december 7-én interjút adott a Die Welt című német újságnak²⁰, amelyben szó szerint a következőket mondta: „A 2014-es minszki megállapodás egy kísérlet volt arra, hogy Ukrajna időt nyerjen... Mindenki számára világos volt, hogy a konfliktus csak felfüggesztésre került, és a probléma nem oldódott meg, de éppen ez volt az, ami felbecsülhetetlen időt adott Ukrajnának.”

Így nem is volt csoda, hogy a Minszk II megállapodás nem valósult meg, sőt a szakadár köztársaságok lakossága ellen állandósultak a támadások, amiről Moszkva azt monda, hogy 2022-ig már 13 ezer polgári áldozata volt az ukrán ágyúzásoknak.

Az utolsó tárgyalás Amerika és Oroszország között, amikor még meg lehetett volna állítani a háborút, 2022. január 10-én zajlott Genfben. Oroszország fő kérése az volt, hogy Ukrajna ne lehessen a NATO tagja. Wendy Sherman amerikai külügyminiszter-helyettes azonban ezt határozottan elutasította,

¹⁹ Normandy Format

https://en.wikipedia.org/wiki/Normandy_Format

²⁰ <https://www.welt.de/politik/deutschland/article242543329/Angela-Merkel-Haetten-schneller-auf-die-Aggressivitaet-Russlands-reagieren-muessen.html>

és leszögezte, hogy Washington nem fogja engedni senkinek, hogy aláássa a NATO „nyílt ajtók politikáját”, vagyis azt, hogy Ukrajna előbb-utóbb a NATO tagja legyen, amit a jelenlegi ukrán vezetés rendkívüli módon szorgalmaz. Szergej Rjabkov orosz külügyminiszter–helyettes viszont kijelentette, hogy Oroszország ebben az ügyben már nem tud hova hátrálni.²¹

Boris Johnson Kijevben

Röviddel az február 24-i orosz támadás után, amelynek célja nem Ukrajna elfoglalása, hanem egy kormányváltás elősegítése volt, Törökországban tárgyalások kezdődtek Szergej Lavrov orosz és Dmitro Kuleba ukrán külügyminiszter között. Az Al-Jazeera március 20-i riportjában²² idézi Mevlüt Cavusoglu török külügyminisztert, aki kijelentette: „Úgy látjuk, hogy a felek közel állnak a megállapodáshoz”. Egy 15 pontos béke megállapodás volt az asztalon, amelynek értelmében Oroszország visszavonulna a február 23-i pozíciójához, amikor is a Donbász régió egy részét és a teljes Krím-félszigetet ellenőrizte, cserébe Ukrajna megígérné, hogy nem törekszik NATO-tagságra, és helyette biztonsági garanciákat kapna több országtól.

Ekkor (április 9-én) Boris Johnson brit miniszterelnök váratlanul megjelent Kijevben és Ukrajinszka Pravda, Ukrajna egyik legelismertebb hírportálja szerint²³ két egyszerű üzenetet hozott: Az első az, hogy Vlagyimir Putyin orosz elnök háborús bűnös, nyomást kell gyakorolni rá, nem pedig tárgyalni vele. A második pedig az, hogy még ha Ukrajna kész is aláírni Putyinnal bizonyos garanciális megállapodásokat, ők nem.

A kollektív Nyugat, amely még februárban azt javasolta Zelenszkijnek, hogy adja meg magát és meneküljön el, most úgy érezte, hogy Oroszország valójában nem is olyan erős, mint ahogyan korábban képzelték, és hogy itt a lehetőség, hogy nyomást gyakoroljanak rá: „meggyengítsék”.

21 <https://www.reuters.com/world/europe/prospects-dim-us-russia-start-tense-talks-over-ukraine-crisis-2022-01-10/>

22 Russia, Ukraine ‘close to agreement’ in negotiations, says Turkey

<https://www.aljazeera.com/news/2022/3/20/turkey-says-russia-ukraine-close-to-agreement>

23 From Zelensky’s „surrender” to Putin’s surrender: how the negotiations with Russia are going

<https://www.pravda.com.ua/eng/articles/2022/05/5/7344096/>

Mi Európa érdeke?

Ma még nem lehet tudni, hogy mi lesz a háború végső kimenetele. Európának azonban semmiképpen sem érdeke, hogy a NATO 1000 kilométerrel keletebbre terjeszkedése fejében egy új vasfüggöny ereszkedjen le Európára, és Nyugat-Európa megfossa magát az olcsó energiaforrásoktól és egy jelentős felvevő piactól. Az Egyesült Államoknak sem biztos, hogy érdeke lenne egy Iránt, Oroszországot és Kínát egybefogó, de tulajdonképpen az Északi-tengertől Dél-Afrikáig terjedő masszív Amerika-ellenes tömb létrehozása, mint ahogy erre Brzezinski figyelmeztetett is.

A történelemben az erőviszonyok mindig is változtak, igaz e változásokat általában háborúk kísérték, kérdés, hogy most el tudjuk-e kerülni Thukidides csapdáját?²⁴

²⁴ Graham Allison: Thucydides's trap has been sprung in the Pacific
<https://www.ft.com/content/5d695b5a-ead3-11e1-984b-00144feab49a>